

Rozdział I. Zbieg przestępstw w polskich Kodeksach karnych z 1932 r., 1969 r. i 1997 r. oraz wybranych systemach prawnych

§ 1. Stan prawny pod rządem Kodeksu karnego z 1932 r.

Z chwilą odzyskania przez Polskę niepodległości, po I wojnie światowej, na obszarach byłych zaborów obowiązywały kodeksy karne państw zaborczych. Obowiązywały one przez 14 lat i były to: kodeks austriacki z 1852 r., kodeks niemiecki z 1871 r., kodeks rosyjski z 1903 r.¹; na terenie Spisza i Orawy obowiązywała ustawa karna węgierska z 1879 r., którą od 1922 r. zastąpiło prawo austriackie². Kodeksy te różniły się między sobą istotnie. Zdaniem współczesnych autorów najbardziej „zacořany” był kodeks karny austriacki i obowiązujący na terenie Spiszu i Orawy kodeks karny węgierski z 1879 r., stosunkowo nowoczesny – kodeks karny niemiecki³. Kodeksy te obowiązywały do 1932 r.⁴.

Ówczesna teoria przyjmowała i rozwiązanie to znalazło się we wszystkich trzech kodeksach, iż: „Zbiegiem przestępstw (*concur-sus delictorum, Verbrechenkonkurrenz*) nazywa się przypadek popełnienia przez jedną osobę kilku samodzielnych przestępstw w czasie, gdy jeszcze za żadne z nich sąd nie skazał jej na karę”⁵. Kodeksy austriacki i niemiecki czyniły rozróżnienie między zbiegiem przestępstw jed-

---

¹ W. Wolter, Prawo karne. Zarys wykładu systematycznego. Część ogólna, Warszawa 1947, s. 12–13.

² R. A. Stefański, Prawo karne materialne. Część ogólna, Warszawa 2008, s. 36.

³ K. Buchała, Prawo karne materialne, Warszawa 1980, s. 117.

⁴ Wiązało się to z koniecznością opanowania przez praktyków i naukę prawa trzech systemów prawnych por. W. Makowski, Prawo karne. O przestępstwach w szczególności. Wykład porównawczy prawa karnego austriackiego, niemieckiego i rosyjskiego obowiązującego w Polsce, Warszawa 1924, *passim*.

⁵ E. Krzymuski, System prawa karnego ze stanowiska nauki i trzech kodeksów obowiązujących w Polsce. Część ogólna, Kraków 1921, s. 176.

noczynowym, czyli idealnym lub formalnym, a zbiegiem przestępstw wieloczynowym, czyli materialnym. „Takiego rozróżnienia nie wprowadzał kodeks karny rosyjski, który mówiąc o zbiegu przestępstw miał na myśli zbieg wieloczynowy”⁶.

Kodeks karny austriacki stosował zasadę absorpcji, tzn.: „w przypadku zbiegu przestępstw sąd miał ukarać sprawcę według przestępstwa, za które ustawa przewiduje najostrzejszą karę, a inne przestępstwa miał uwzględniać tylko jako okoliczność obciążającą”⁷.

Kodeks karny niemiecki przyjmował zasadę obostrzenia kary najsurowszej i kazał ją stosować sędziemu wtedy, gdy zbiegają się ze sobą zbrodnie lub występki, bądź różnego, bądź tego samego rodzaju, a ustawa za każde z tych przestępstw grozi karą czasowego pozbawienia wolności⁸. Co do kar grzywny i aresztu kodeks ten stosował zasadę sumowania pojedynczych kar, wprowadzając jednak ograniczenie, że w przypadku aresztu to zsumowanie nie może przekroczyć trzech miesięcy, natomiast w przypadku kar grzywnien nie została określona ich górna granica⁹.

Natomiast, co do kodeksu karnego rosyjskiego z 1903 r. (zwanym od jego twórcy kodeksem *Tagancewa*¹⁰), to obowiązywał on jedynie na terenie zaboru rosyjskiego. Był to akt prawny nowoczesny, uwzględniający osiągnięcia najnowszych kierunków badań w zakresie prawa karnego, wprowadzający m.in. warunkowe zawieszenie wykonania kary. Kodeks ten był uważany za zbyt liberalny i nie został wprowadzony przez władze carskie na terenie zaboru. Dopiero w 1915 r. władze okupacyjne niemieckie zaczęły stosować ten kodeks na terenie zaboru rosyjskiego. Zbieg przestępstw według tego kodeksu „należało traktować w zasadzie jako okoliczność obciążającą, skutkującą obostrzeniem najsurowszej kary”¹¹.

W powyższym stanie prawnym podjęto próby przygotowania projektu polskiego Kodeksu karnego, którego autorami byli *M. Mogielnicki* i *S.E. Rappaport* (1916 r.) oraz *E. Krzymuski* (1919 r.)¹². Projekty te jed-

---

⁶ *Ibidem*, s. 178.

⁷ *Ibidem*, s. 273.

⁸ *Ibidem*, s. 275.

⁹ *Ibidem*, s. 276.

¹⁰ *W. Wróbel, A. Zoll*, Polskie prawo karne. Część ogólna, Warszawa 2010, s. 68.

¹¹ *M. Szeuwczyk*, Kara łączna w polskim prawie karnym. Rozważania na tle doktryny i orzecznictwa sądowego, Kraków 1981, s. 9.

¹² *K. Buchała*, Prawo karne materialne, Warszawa 1980, s. 117.

nak nie zyskały uznania ustawodawcy¹³. Dopiero projekt autorstwa *J. Makarewicza* i *W. Makowskiego* z 1931 r. został doceniony i wszedł w życie jako rozporządzenie prezydenta RP z 11.7.1932 r. z mocą wiążącą od 1.9.1932 r.¹⁴.

Jeśli chodzi o instytucje zbiegu przestępstw i kary łącznej, to Kodeks ten zawierał rozwiązania oryginalne, które nie były wprost wzorowane na żadnym z kodeksów obowiązujących w poszczególnych zaborach¹⁵.

Zgodnie z definicją zawartą w art. 31 tego Kodeksu (dalej w skrócie – KK z 1932 r.) zbieg przestępstw zachodził wówczas, gdy jedną i tę samą osobę skazano w jednym postępowaniu za kilka przestępstw na karę pozbawienia wolności, albo też za kilka przestępstw na karę grzywny (art. 32 KK z 1932 r.), albo na karę pozbawienia wolności i grzywny (art. 33 § 1 KK z 1932 r.), albo za kilka przestępstw, z których jedno pociągało za sobą karę śmierci (art. 33 § 2 KK z 1932 r.).

Kodeks przewidywał również sytuację, gdy kilka przestępstw tego samego sprawcy zostało osądzone nie w jednym postępowaniu, jak wymagał tego art. 31 KK z 1932 r., lecz w kilku różnych postępowaniach. Wówczas zbieg przestępstw zachodził, gdy przestępstwa te zostały popełnione przez daną osobę przed wydaniem przez sąd I instancji pierwszego z tych wyroków, niezależnie od tego, czy kara była wykonana (art. 35 KK z 1932 r.).

W przypadku zbiegu przestępstw sąd wymierzał karę łączną, której wysokość nie mogła być niższa od najwyższej z kar wymierzonych za poszczególne przestępstwa, nie mogła także przekroczyć sumy kar wymierzonych, jak też więcej niż o połowę przekroczyć najwyższego ustawowego wymiaru za przestępstwo zagrożone karą najsurowszą (art. 32 § 2 KK z 1932 r.).

Zbieg przestępstw mógł być jednorodząjowy, jeżeli sprawcę skazano za czyny naruszające ten sam przepis ustawy, lub też różnorodząjowy, jeżeli sprawcę skazano za czyny naruszające różne przepisy Kodeksu karnego¹⁶.

---

¹³ *Ibidem*, s. 117.

¹⁴ *Ibidem*, s. 118; *W. Wolter*, Prawo karne, s. 13; *J. Bardach, B. Leśnodorski, M. Pietrzak*, Historia ustroju i prawa polskiego, Warszawa 1994, s. 553; *W. Wolter*, Prawo karne, s. 13.

¹⁵ *M. Szewczyk*, Kara łączna w polskim prawie karnym, s. 21.

¹⁶ *S. Śliwiński*, Prawo karne. Warszawa 1946, s. 383; *W. Wolter*, Prawo karne. Zarys wykładu systematycznego. Część ogólna. I ustawa karna i przestępstwo na tle Kodeksu Karnego z 1932 r., Kodeksu Karnego Wojska Polskiego z 1944 r. oraz Dekretów od 1944 do 1946 r., Warszawa 1947, s. 387–389.

Należy zaznaczyć, że pod rządem KK z 1932 r. znana była w praktyce pozaustawowa forma pozornego zbiegu przestępstw, tzw. przestępstwo ciągle. Instytucja ta ujmowana była jako wieloczynowe przestępstwo lub jako czyn ciągły. Ta druga teoria, niewątpliwie przeważającą, posługiwała się pojęciem prawnej albo sztucznej jedności czynu. W doktrynie utrwalil się pogląd, że przestępstwo ciągle jest jednym czynem w znaczeniu prawnym, chociaż składa się z szeregu czynów w znaczeniu naturalnym¹⁷.

Ocena orzecznictwa z tamtego okresu czasu prowadzi do wniosku, że poglądy orzecznictwa nie były jednolite. Często w krótkim okresie czasu zapadały orzeczenia przyjmujące przeciwstawne założenia, np. przyjmujące jedno- lub wieloczynowy charakter przestępstwa ciągłego. W jednym z wyroków Sądu Najwyższego czytamy, iż: „Uznanie, czy szereg zdarzeń stanowi jeden czyn ciągły, czy szereg czynów odrębnych, jest kwestią faktu. Zamiar wielokrotnego popełnienia tych samych przestępstw nie stanowi o ciągłości czynu. Zamiar taki mógłby dać podstawę zawodowości, zarobkowania lub nawyknienia w działaniu sprawcy. Przestępstwo ciągle jest przestępstwem wykonanym na raty, zamiar sprawcy nie może być ogólnikowy, lecz musi obejmować całość przestępstwa”¹⁸.

Z kolei w wyroku z 8.3.1946 r. stwierdzono, że: „Szereg czynów popełnionych przez oskarżonego w warunkach art. 2 dekretu z 31.8.1944 r. (t.j. Dz.U. RP z 1946 r. Nr 69, poz. 377 ze zm.) stanowi jeden ciąg działalności przestępnej, gdyby zatem pomiędzy poszczególnymi czynami zachodziły nawet przerwy, nie mogą być one uważane za szereg przestępstw z art. 2 dekretu, lecz za jedno przestępstwo ciągle; wymierzenie więc oskarżonemu kar za poszczególne czyny, a następnie wymierzenie na mocy art. 31 KK z 1932 r. kary łącznej stanowi obrazę tego przepisu”¹⁹.

Ujmowanie przestępstwa ciągłego jako jednoczynowego rodziło określone skutki w zakresie prawomocności materialnej wyroku. Mianowicie osądzenie czynu ciągłego pokrywało wszystkie poszczególne jego fragmenty, tj. wszystkie wchodzące w tę ciągłość poszczególne

---

¹⁷ S. Śliwiński, *Prawo karne*, s.403.

¹⁸ Wyrok SN z 8.3.1946 r., K 492/45, Zb. Orz. (Izba Karno) Nr 45–46, poz. 40; J. Fajenberg, M. Leonieni, *Kodeks karny z orzecznictwem okresu powojennego*, Warszawa 1956, s. 56.

¹⁹ Wyrok SN z 1.10.1948 r., To. K 769/48, Zb. Orz. (Izba Karno) 1949, Nr 26.

czyn²⁰. Należy tylko zaznaczyć, iż, w ostatnim okresie obowiązywania Kodeksu, orzecznictwo przyjęło koncepcję wieloczynową przestępstwa ciągłego²¹. Niewątpliwie ujmowanie przestępstwa ciągłego jako przestępstwa wieloczynowego powodowało zaliczenie tej instytucji do kategorii szeroko pojętego zbiegu przestępstw.

Wracając jednak do rzeczywistego zbiegu przestępstw w ujęciu art. 31 KK z 1932 r. to w związku z koniecznością rozróżnienia czy sprawca dopuścił się jednego czy kilku przestępstw, orzecznictwo przyjmowało, że:

1. „Fakt dwukrotnego strzelania przez oskarżonego z zamiarem pozbawienia życia do jednej i tej samej osoby, ale w dwóch różnych chwilach i różnych miejscach oraz w różnych okolicznościach, w których drugi strzał z wynikiem śmiertelnym stanowi popełnienie i zbieg dwóch odrębnych przestępstw, z których pierwsze powinno być zakwalifikowane jako usiłowanie zabójstwa, a drugi jako zabójstwo dokonane”²²;
2. „W przypadku zabicia kilku osób w tym samym miejscu i czasie zachodzi tyle czynów w znaczeniu naturalnym, a tym samym przyjąć należy, że dokonano tyle przestępstw, ilu ludzi zginęło”²³;
3. „Zagarnięcie pistoletu stanowi przestępstwo jednorazowe, skierowane przeciwko własności i zakończone z chwilą zagarnięcia pistoletu wraz z amunicją. Z tą chwilą rozpoczyna się inny, odmienny stan przestępstwa trwałego, a skierowany przeciwko bezpieczeństwu publicznemu, a więc rodzajowo inny i niepokrywający się w czasie z poprzednim przestępstwem”²⁴.

Co do wymiaru kary łącznej, w szczególności obligatoryjności lub fakultatywności jej wymierzenia, możliwości połączenia kar orzeczonych z warunkowym zawieszeniem i bez warunkowego zawieszenia ich wykonania oraz granicami kary łącznej, orzecznictwo wypracowało następujące zasady:

- „Wymierzenie kary łącznej było obowiązkowe, nie było ono pozostawione uznaniu sądu i nie było od tego uznania uzależnione”²⁵;

---

²⁰ Wyrok SN z 26.5.1950 r., K 297/50, PiP 1950, Nr 11 za: *J. Fajnberg, M. Leonieni*, Kodeks karny, s. 58.

²¹ Uchwała połączonych Izb Karnej i Wojskowej Sądu Najwyższego z 8.4.1966 r., IV KO 42/66, OSNKW 1966, Nr 7, poz. 62.

²² Wyrok SN z 28.4.1947 r., K 237/47, Zb.Orz. (Izba Karne) 1948, Nr 20; *J. Fajnberg, M. Leonieni*, Kodeks karny z orzecznictwem okresu przedwojennego, Warszawa 1958, s. 63.

²³ Wyrok SN z 26.2.1948 r., K 3277/47, PiP 1948, Nr 7, s. 161.

²⁴ Wyrok SN z 4.10.1955 r., I 595/55, NP 1956 Nr 1, s. 122.

²⁵ Wyrok SN z 25.1.1952 r., K 1613/51, Zb.Orz. (Izba Karne) 1952, Nr 56.

- „Łączenie kar pozbawienia wolności orzeczonych za występki skarbowe, z karami pozbawienia wolności orzeczonymi za przestępstwa przewidziane w Kodeksie karnym lub w innych ustawach jest dopuszczalne”²⁶;
- „Orzeczenie kary łącznej za przestępstwa, za które karę pozbawienia wolności warunkowo zawieszono i za przestępstwa, za które kary pozbawienia wolności nie zawieszono – jest niedopuszczalne. Łączna kara pozbawienia wolności orzeczona za przestępstwo karno-skarbowe i za przestępstwo z innej ustawy nie mogła być zawieszona warunkowo”²⁷;
- „Przy stosowaniu amnestii do kar poszczególnych sąd powinien przy wymierzaniu nowej kary łącznej zachować ten sam stosunek kar poszczególnych do kary łącznej, jaki stosował sąd wymierzając karę w I instancji”²⁸;
- „Artykuł 31 KK (z 1932 r. – przyp. aut.) pozostawiając sądowi szerokie możliwości wymierzania kary łącznej – od absorpcji kar przez karę najsurowszą, aż do zsumowania orzeczonych kar w granicach przewidzianych dla danego rodzaju kary – nakłada na sąd obowiązek kierowania się przy wymiarze kary łącznej przesłankami zasadniczymi, nie pozostawiając tej sprawie zupełnej dowolności. Taką zasadą przy wymiarze kary łącznej jest między innymi ustalenie przez sąd podmiotowego i przedmiotowego związku zachodzącego pomiędzy popełnianymi przez sprawcę przestępstwami. Jeżeli związek ten jest bliższy – wówczas wymiar kary powinien w szerszym stopniu uwzględniać zasadę absorpcji. Gdy natomiast związek ten pomiędzy różnymi przestępstwami jest dalszy – wówczas wymiar kary łącznej powinien w szerszym stopniu uwzględniać zasadę zsumowania poszczególnych kar”²⁹;
- Stanowiło naruszenie art. 31 § 2 KK (z 1932 r. – przyp. aut.) wymiarzenie łącznej kary dożywotniego więzienia w oparciu o kary więzienia czasowe, orzeczone za zbiegające się przestępstwa, gdyż dożywocie należy uznać za „inny rodzaj kary” w rozumieniu tego przepisu³⁰.

Należy wskazać, że pod rządami Kodeksu karnego z 1932 r. przez większą część okresu jego obowiązywania (w zasadzie do lat 60.

---

²⁶ Wyrok SN z 17.5.1954 r., III K.Z. 18/54, OSN 1954, Nr 81.

²⁷ Wyrok SN z 10.11.1951 r., I K 134/51, Zb.Orz. (Izba Kar) 1952, Nr 28.

²⁸ Wyrok SN z 10.11.1951 r., II KRn 484/53, OSN 1953, Nr 4, poz. 61.

²⁹ Wyrok SN z 18.6.1951 r., I K 264/50, Zb.Orz. (Izba Kar) 1952, Nr 37.

³⁰ Wyrok SN z 18.6.1948 r., Kr. K. 691/48, Zb.Orz. (Izba Kar) 1948, Nr 114.

XX wieku – przyp. aut.), instytucja zbiegu przestępstw była postrzegana jedynie jako problem wymiaru kary³¹.

§ 2. Stan prawny pod rządem Kodeksu karnego z 1969 r.

Od 1.1.1970 r., przestał obowiązywać Kodeks karny uchwalony w 1932 r., i weszła w życie ustawa z 19.4.1969 r. – Kodeks karny (dalej w skrócie KK z 1969 r.).

W zakresie tzw. rzeczywistego zbiegu przestępstw Kodeks ten zawierał regulacje bardziej usystematyzowane i bardziej rozbudowane od przepisów obowiązujących poprzednio, gdyż uwzględniał dorobek nauki i judykatury, który powstał pod rządami Kodeksu z 1932 r.

Zagadnienie zbiegu przestępstw regulowały art. 66–72 KK z 1969 r. i pośrednio art. 10 tego Kodeksu³². Ponadto kwestie związane z wydaniem wyroku łącznego były uregulowane w art. 503–511 KPK z 1969 r. (dalej w skrócie KPK z 1969 r., Dz.U. Nr 13, poz. 96 ze zm.).

Zbieg przestępstw miał miejsce wówczas, gdy sprawca dopuścił się kilku przestępstw, a więc co najmniej dwóch, zanim zapadł pierwszy, chociażby nieprawomocny wyrok za którekolwiek z nich i wymierzono za nie kary zasadnicze tego samego rodzaju. Instytucję tę, określoną w art. 66 KK z 1969 r., „nazywano realnym lub rzeczywistym zbiegiem przestępstw, co było pozostałością z czasów dawniejszych (przed Kodeksem karnym z 1932 r.), kiedy to obok zbiegu realnego operowano również pojęciem zbiegu idealnego”³³. W związku z treścią art. 66 KK z 1969 r. w piśmiennictwie przedmiotu przyjmowano, że tzw. rzeczywisty zbieg przestępstw zachodził:

- 1) gdy sprawca popełnił dwa przestępstwa lub więcej przestępstw;
- 2) gdy popełnił je, zanim zapadł pierwszy wyrok, chociażby nieprawomocny, co do którejkolwiek z tych przestępstw;
- 3) gdy wymierzono przynajmniej dwie kary zasadnicze tego samego rodzaju wymienione w art. 30 § 1 KK z 1969 r.³⁴.

---

³¹ W. Wolter, *Prawo karne*, s. 401.

³² K. Buchała, *Prawo karne materialne*, s. 461.

³³ W. Wolter, K. Buchała, *Wykład prawa karnego na podstawie kodeksu karnego z 1969 r., Część pierwsza. Część ogólna. Zeszyt pierwszy. Nauka o ustawie karnej i przestępstwie w opracowaniu W. Woltera*, Kraków 1979, s. 284.

³⁴ J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski, *Kodeks karny. Komentarz. Część ogólna, t. I*, Warszawa 1987, s. 271.

Niekiedy przyjmowano istnienie jeszcze warunku negatywnego, mianowicie, aby zbiegające się czyny nie mieściły się w całości w innym typie czynu zabronionego, czyli aby nie zachodził niewłaściwy lub też pozorny zbieg przestępstw³⁵.

Konsekwencją wystąpienia rzeczywistego zbiegu przestępstw było wymierzenie kary łącznej.

Wymierzając karę łączną, sąd kierował się zasadami absorpcji (gdy najwyższa z kar pochłaniała pozostałe), kumulacji (gdy kary były sumowane) lub asperacji (gdy karę orzekano w granicach od najwyższej z kar do sumy kar za zbiegające się przestępstwa) (które to zasady sąd stosował również pod rządami Kodeksu karnego z 1932 r.). I tak zasadę absorpcji stosowano w razie skazania za jedno ze zbiegających się przestępstw na karę śmierci. Sąd orzekł wówczas tę karę jako karę zasadniczą (art. 68 § 1 KK z 1969 r.).

Po dokonaniu nowelizacji Kodeksu karnego w 1995 r. wprowadzono zasadę, że w razie skazania za jedno ze zbiegających się przestępstw na karę dożywotniego pozbawienia wolności, orzekano tę karę jako łączną karę pozbawienia wolności (art. 1 pkt 11 ustawy z 12.7.1995 r. o zmianie Kodeksu karnego, Kodeksu karnego wykonawczego oraz o podwyższeniu dolnych i górnych granic grzywien, nawiązek w prawie karnym, Dz.U. Nr 95, poz. 475 wchodząca w życie 20.11.1995 r., art. 68 § 1¹ KK z 1969 r.). Również zasadę absorpcji stosowano w przypadku skazania za jedno ze zbiegających się przestępstw na karę 25 lat pozbawienia wolności, gdyż wówczas tę karę orzekano jako łączną karę pozbawienia wolności (art. 68 § 2 KK z 1969 r.).

W razie skazania za zbiegające się przestępstwa na kary pozbawienia wolności i ograniczenia wolności sąd wymierzał karę łączną pozbawienia wolności, przy czym miesiąc ograniczenia wolności odpowiadał 15 dniom pozbawienia wolności (art. 69 KK z 1969 r.). W regule tej ustawodawca dał wyraz pogładowi, iż w sytuacji orzeczenia kary pozbawienia wolności sens wykonywania kary ograniczenia wolności zanikał i wówczas stosowano karę łączną tylko w postaci kary pozbawienia wolności, którą ustawodawca uznał za dwukrotnie bardziej dolegliwą od kary ograniczenia wolności³⁶. W razie skazania za zbiegające się przestępstwa na karę pozbawienia wolności i grzywny sąd osobno wymierzał karę łączną pozbawienia wolności, osobno zaś karę łączną grzywny, natomiast w przypadku skazania za zbiegające się przestępstwa na karę

---

³⁵ K. Buchała, *Prawo karne materialne*, s. 462.

³⁶ M. Siewierski, [w:] J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski, *Kodeks karny*, t. I, s. 271.

ograniczenia wolności i grzywny – również oddzielnie – wymierzano dwie kary łączne ograniczenia wolności i grzywny (art. 70 KK z 1969 r.). Przy wymierzeniu kary łącznej ograniczenia wolności, praca na cele publiczne nie mogła przekroczyć 50 godzin w stosunku miesięcznym, a wysokość potrąceń 25% wynagrodzenia należnego skazanemu za pracę.

W sytuacji, kiedy przestępstwa pozostające w zbiegu rzeczywistym były przedmiotem różnych postępowań zakończonych prawomocnymi wyrokami, zachodziła konieczność wydania tzw. wyroku łącznego³⁷.

Zgodnie z powołanymi wyżej przepisami KPK z 1969 r. sąd wydawał wyrok łączny wówczas, gdy zachodziły warunki do orzeczenia kary łącznej w stosunku do osoby prawomocnie skazanej wyrokami różnych sądów. Właściwy do wymierzenia kary łącznej i wydania wyroku łącznego był wówczas sąd, który wydał ostatni wyrok skazujący w I instancji (art. 503–511 KPK z 1969 r.). Zasady obowiązujące przy wymierzeniu kary łącznej przy wydawaniu wyroku łącznego były takie same jak określone w art. 66–72 KK z 1969 r.

Należy zwrócić uwagę na następujące, obowiązujące pod rządem KK z 1969 r., szczegółowe zasady łączenia kar:

- ze sformułowania art. 66 KK z 1969 r. wynikało podstawowe przesłanie, że przestępstwo popełnione przez sprawcę po wydaniu wyroku, choćby nieprawomocnego, w I instancji za jeden z tych czynów, prowadziło do konieczności odbycia przez sprawcę za ten kolejny czyn kary w wysokości orzeczonej w wyroku, czyli do sumowania tych kar. Przesłanką stosowania tej instytucji był fakt, że zapadły wyrok powinien być dostatecznym ostrzeżeniem dla skazanego przed popełnieniem nowego przestępstwa³⁸;
- treścią wyroku łącznego było jedynie wymierzenie kary, gdyż wina sprawcy w stosunku do poszczególnych przestępstw została już uprzednio ustalona w prawomocnych wyrokach. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem, okoliczność, że niektóre wyroki odpowiadające warunkom przewidzianym w art. 66 KK z 1969 r. zawierały orzeczenie o warunkowym zawieszeniu wykonania kary pozbawienia wolności, stanowiło przeszkodę do połączenia tego rodzaju orzeczeń z innymi niezawierającymi warunkowego zawieszenia wykonania kary³⁹;

---

³⁷ Art. 503–511 KPK z 1969 r.

³⁸ M. Siewierski [w:] J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski, Kodeks karny. Komentarz, t. I, Warszawa 1987, s. 272.

³⁹ Tak np. wyrok z SN z 22.12.1970 r., V KRN 501/70, OSNKW 1971, Nr 3, poz. 35.

- biorąc pod uwagę brzmienie art. 67 KK z 1969 r., który określał granice, w jakich może być orzeczona kara łączna, wysokość tejże kary stała się bardzo istotnym zagadnieniem. Zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego przy wymiarze kary łącznej sąd powinien brać pod uwagę podobieństwo przestępstw i popełnienie ich stosunkowo w krótkim czasie, lecz także miał uwzględniać wszystkie dyrektywy wymiaru kary zawarte w art. 50 KK z 1969 r.⁴⁰;
- zgodnie z orzecznictwem SN: „Orzeczenie w wyroku łącznym, oprócz łącznej kary pozbawienia wolności, również łącznej kary grzywny i łącznej kary pozbawienia praw publicznych, nie stanowi błędu, który by uzasadniał zmianę wyroku łącznego. Tego rodzaju praktyka – polegająca na sprowadzeniu niejako do wspólnego mianownika wszystkich składników kar występujących w poszczególnych, podlegających łączeniu wyrokach, chociażby niektóre składniki występowały tylko w jednym z nich – istnieje. Ma ona nawet ten walor, że wyrok taki jest bardziej przejrzysty, obejmuje bowiem wszystkie składniki, wszystkich podlegających łączeniu wyroków”⁴¹.

Należy zaznaczyć, że większość orzeczeń dotyczących sposobu wymiaru kary łącznej i wyroku łącznego wydanych pod rządami Kodeksu karnego z 1969 r., zachowuje aktualność także pod rządami Kodeksu karnego z 1997 r., o czym będzie mowa w dalszej części pracy.

Przy wymiarze kary łącznej stosowano zasady bądź to absorpcji, bądź kumulacji czy wreszcie asperacji, które stosują sądy także pod rządami obecnie obowiązującego Kodeksu, dlatego również i te zasady będą omówione poniżej.

Jeśli chodzi o kary dodatkowe i środki zabezpieczające orzeczone co do niektórych ze zbiegających się przestępstw, to zgodnie z art. 71 KK z 1969 r., należało je stosować, chociażby orzeczono je tylko co do jednego ze zbiegających się przestępstw (art. 71 KK z 1969 r.). Natomiast w razie skazania za zbiegające się przestępstwa na kary dodatkowe tego samego rodzaju, ale tylko:

- karę pozbawienia prawa publicznych;
- karę pozbawienia praw rodzicielskich lub opiekuńczych;
- karę zakazu zajmowania określonych stanowisk;
- karę wykonywania określonego zawodu lub prowadzenia określonej działalności;

---

⁴⁰ Tak np. wyrok SN z 5.3.1974 r., III KRN 7/74, OSNKW 1974, Nr 6, poz. 112.

⁴¹ Wyrok SN z 25.8.1971 r., IV KR 106/71, OSNKW 1972, Nr 1, poz. 6.